



ISLOM KARIMOVNING HOKIMIYAT TERASIGA KELISHI VA MUSTAQILLIK YILLARIDAGI FAOLIYATINING TARIXIY AHAMIYATI

Jumaboyev Fayzullo Musidin o'g'li

Andijon davlat universiteti 301-guruh talabasi talabasi

Abdullayev Bekzod Xusniddin o'g'li

O'zbekiston tarixi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolani yozishdan maqsad O'zbekiston respublikasini mustaqillikka erishish jarayoni oson bo'lmaganligi, va mustaqillikka erishish uchun birinchi prezidentimiz Islom Abdug'aniyevich Karimovning qo'shgan hissasi olib borgan ijtimoiy iqtisodiy siyosati va islohotlari, hayoti haqida malumot berilgan.

Kalit so'zlar: Davlatimiz boshqaruvi, Mustaqillik, O'zbekiston, Rivojlanish, Prezidentlik saylovlari, Ijtimoiy iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация. Целью написания данной статьи является то, что процесс достижения независимости Республики Узбекистан был непростым, и вклад нашего первого президента Ислама Абдуганиевича Каримова в достижение независимости, социально-экономическую политику, реформы и жизнь.

Ключевые слова: Управление нашей страной, Независимость, Узбекистан, Развитие, Президентские выборы, Социально-экономическая деятельность.

Annotation: The purpose of writing this article is that the process of achieving independence of the Republic of Uzbekistan was not easy, and the contribution of our first president Islam Abduganiyevich Karimov to the achievement of independence, social economic policy, reforms, and life.

Key words: Administration of our country, Independence, Uzbekistan, Development, Presidential elections, Social and economic development.

KIRISH

Islom Abdug'aniyevich Karimov O'zbekistonni mustaqil davlat darajasiga olib chiqqan hamda uning rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etgan shaxs bo'lib, uning 1989-1991-yillar oralig'ida O'zbekiston SSRni va 1991-2016-yillar davomidagi boshqaruv davrida o'zbek xalqining ko'plab muommolariga yechim topildi hamda O'zbekistonda fan, madaniyat, sanoat, qishloq xo'jaligi va boshqa ko'plab sohalar tez rivojlandi.



Natijalar

Islom Abdugʻaniyevich Karimov 1938-yil 30-yanvar, Samarqand shahrida tugilib 2016-yil 2-sentyabr, Toshkent shahrida vafot etgan. Davlat va siyosat arbobi, Oʻzbekiston Respublikasining birinchi prezidenti. Oʻzbekiston Qahramoni (1994). Oʻzbekiston Qurolli Kuchlari Oliy Bosh Qoʻmondoni va 2007-yilgi prezidentlik saylovlari gʻolibi, 2015-yilgi prezidentlik saylovlarida yana gʻolib boʻldi [1]. Oʻzbekiston mustaqilligi eʼlon qilingunga qadar OʻzSSR kommunistik partiyasi birinchi kotibi. 1991-yildan umrining oxiriga qadar Oʻzbekiston Prezidenti. Islom Karimov boshchiligida Oʻzbekiston oʻzining Konstitutsiyasiga ega boʻldi, BMTda tan olindi va MDH davlatlari bilan teng huquqli aloqalarni olib borgan. 2019-yil 23-iyun kuni Islom Karimov Oʻzbekiston SSR Kompartiyasi MKning Birinchi sekretari etib tayinlanganiga 30 yil toʻldi. Dastavval u respublikani partiya yetakchisi sifatida boshqargan. Bunday amaliyot sobiq Ittifoqning barcha respublikalarida mavjud edi. 1990 yilning mart oyida esa, hali respublika SSSR tarkibida boʻlgan bir paytda Islom Karimov Oʻzbekiston SSR Oliy Soveti tomonidan respublika Prezidenti etib saylangan. Oʻrnatilgan tartibga zid holat yuzaga keldi: Islom Karimov, SSSR prezidenti Mixail Gorbachevdan keyin ittifoqdosh respublikaning birinchi prezidenti boʻldi va bu hodisa Moskvadagi rahbariyatning noroziligini uygʻotdi. Biroz ortga qaytamiz. 1989-yilga kelib sobiq Ittifoqda vaziyat anchagina murakkablashgan edi. Shu jumladan Oʻzbekistonda ham. Boz ustiga respublika ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish boʻyicha Ittifoqda oxirgi oʻrinlarni egallardi. Millatlararo va etnik nizolar vaziyatni yanada keskinlashtirgan bir paytlar edi.

1989-yilning iyun oyida Fargʻona oblastida mesxeti turklar bilan oʻzbeklar oʻrtasida, keyinchalik «Fargʻona voqealari» nomini olgan ommaviy toʻqnashuvlar yuz berdi. Rasmiy maʼlumotlarga koʻra oqibatda yuzdan ortiq kishi halok boʻlgan, 735 ta xonadonning, 28 ta davlat obyektlari va 275 ta transport vositalarining kuli koʻkka sovurilgan. Boshqa oblastlar ham notinch edi. Xususan, Toshkent, Yangiyoʻl, Chirchiq (Toshkent oblasti) da va Ishtixon (Samarqand oblasti) da norasmiy mitinglar uyushtirildi. Turklar oʻrtasida vahima kuchayib, ularning koʻpchiligi zoʻravonlik qurboniga aylanishdan qoʻrqib, ishga chiqmay qoʻydi. Qator rayonlarda hokimiyat jamoat tartibini saqlashga qaratilgan qoʻshimcha choralar koʻra boshladi. Aholining aksariyati turklardan iborat boʻlgan Boʻka rayonidagi yoʻllarda nazorat-tekshiruv punktlari oʻrnatilib, turk mahallalari qattiq himoyaga olindi. Sirdaryo oblastida beqarorlik va tartibsizlikni keltirib chiqarishga uringan mahalliy aholi vakillari hibsga olindi.



Aynan shu kunlarda O‘zbekiston Kompartiyasi MKning Birinchi sekretari R.Nishonovni SSSR Oliy Sovetining Millatlar Kengashi raisi etib saylaydilar va endi u lavozimiga ko‘ra doimo Moskvada bo‘lishi kerak edi. Shu tariqa respublika amalda rahbarsiz qolgan edi.

Mana shunday murakkab vaziyatda nafaqat respublikani boshqarish, balki yig‘ilib qolgan muammolarni hal etish qobiliyatiga ega insonni zudlik bilan topish Markaz uchun o‘ta muhim masalaga aylandi. Shuni ta’kidlash lozimki, mamlakat va alohida respublikalarning taqdiri uchun mas’ul bo‘lgan KPSS MKning Siyosiy byurosi a’zolari O‘zbekiston kompartiyasining Birinchi sekretari lavozimiga oid masalada Islom Karimov nomzodi bo‘yicha bir xil fikrda emas edilar.

Islom Karimovning o‘zi bu voqealarni shunday xotirlaydi: 1989-yilning iyun oyi. Dahshatli kunlar edi. Yong‘inlar, talon-tarojlar... Farg‘ona, Qo‘qon, Quvasoy, Guliston, Parkent, Bo‘ka. Kul bosib yotgan cho‘g‘ alanga olib, fuqarolar urushi xavfi soat sayin kuchayib borayotgan bir payt. Kamsitishlar oqibatida yillar davomida yig‘ilib kelgan alamzadalik to‘lqini butun respublikani junbushga keltirgan. Hokimiyat vaziyatni boshqara olmay qolgan [2].

Markazda beqarorliklarni to‘xtatib, respublikani jar yoqasidan qaytara oladigan odamni qidirishar edi. Oxir-oqibat menga murojaat qilishdi. Tarozi pallasiga kelajagim tugul, hayotim qo‘yilayotganini tushunardim. Balandparvoz gaplar deb qabul kilmang-u, menga kuch beradigan, ishonch beradigan bitta narsa bor edi: xalq meni tushunadi va qo‘llab-quvvatlaydi.

Hozir aniq eslolmayman, 10 yoki 11-iyun kunlari Siyosiy byuroda O‘zbekiston Kompartiyasi MKning Birinchi sekretari to‘g‘risidagi masala ko‘rilayotgan edi. Muhokama bepisandlik ruhida olib borilayotgan edi. Beandisha tanbehlar, o‘rinsiz gaplardan keyin men minbardan turib Gorbachevga murojaat qildim: «Mixail Sergeevich! Mening nomzodimni qaytaring. Bu yerda kimlardir qoniqtirmayotganimni ko‘ryapman. Rafiq Nishonovni olti oy muddatga o‘z lavozimida qoldirishingizni so‘rayman. U tartib o‘rnatganidan keyin bugungi masalaga yana qaytishimiz mumkin. Menga esa ketishimga ruxsat bering». Gorbachev meni to‘xtatishga urindi. Men esa, «Meni ko‘ndirishga urinmang. Men uchun hamma narsa ravshan. Ketishimga ruxsat bering» dedim. «Qaroringiz qat’iy ekan, boraqoling», dedi Gorbachev. Men Toshkentga uchib ketdim va zavodga qaytishga qaror qildim. Oilam uncha katta emas. Bir kunimni ko‘rarman. Ijtimoiy so‘rovda «Zamonamizning buyuk davlat arbobi Islom Abdug‘aniyevich Karimov tomonidan ilgari surilgan qaysi fikrlar, g‘oyalar hamda tashabbuslar, O‘zbekistonni yangilash, rivojlantirish va gullab-yashnatishga qaratilgan qaysi siyosiy qarorlar,



sizning fikringizcha, eng muhim hisoblanadi?» degan savolga mutlaq ko'pchilik, ya'ni 93,4 foiz ishtirokchi taraqqiyotning «O'zbek modeli» deb javob berdi. Ushbu model erkin, adolatli, demokratik davlat barpo etishga yordam beruvchi, aholini ijtimoiy himoya qilishni ta'minlovchi bozor iqtisodiyotiga bosqichma-bosqich o'tishni nazarda tutadi. 92,8 foiz respondent shunga qat'iy ishonch bildirdiki, milliy-ma'naviy qadriyatlarimizning qayta tiklanishi Birinchi Prezidentimizning asosiy xizmatlaridan biridir. Aynan Birinchi Prezidentimiz tashabbusi bilan 2004 yilning yanvaridan e'tiboran Toshkentda Shanxay hamkorlik tashkiloti doirasida Mintaqaviy aksilterror tuzilmasining Ijroiya qo'mitasi o'z faoliyatini boshlagan. Mustaqillik yillarida Islom Karimovning rahbarligi ostida O'zbekiston iqtisodiyoti qariyb olti marta o'sdi. Unda sanoatning ulushi 14 foizdan 34 foizgacha ko'paydi. Keyingi o'n yildan ortiq vaqt davomida yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlari barqaror saqlanib qolindi. Quvonarlisi, O'zbekiston iqtisodiyoti eng tez rivojlanayotgan beshta mamlakat qatoriga kirdi. Investitsiyaviy siyosat, sanoatning yangi yuqori texnologik tarmoqlari, jumladan, neft-kimyoy, kimyoy, avtomobilsozlik, qishloq xo'jaligi va temir yo'l mashinasozligi, farmatsevtika, to'qimachilik jadal rivojlanmoqda. Islom Abdug'aniyevichning chuqur o'ylangan hamda vazmin siyosati tufayli mamlakatda jahon mezonlari bo'yicha noyob inshootlar qurildi. Ustyurt va Sho'rtan gaz-kimyoy majmualari, Buxoro neftni qayta ishlash zavodi, Qo'ng'iro't soda zavodi, Dehqonobod kaliyli o'g'itlar zavodi, avtomobil zavodlari shular jumlasidandir. Birinchi Prezidentimiz rahnamoligida O'zbekistonda zamonaviy yo'l-transport hamda muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi barpo etildi. Xususan, Qamchiq dovoni orqali noyob tunnelga ega bo'lgan Angren-Pop temir yo'l liniyasi qurildi. Temir yo'llarda yuqori tezlikdagi qatnov yo'lga qo'yildi, xalqaro ayeroportlar modernizatsiya qilindi. Shu bilan birga, yurtimizda xususiy mulkni, tadbirkorlik va kichik biznesni ravnaq toptirish uchun keng imkoniyatlar yaratildi. O'zbekistonda yangi ijtimoiy qatlam — tadbirkorlar sinfi paydo bo'ldi. Jamoatchilik fikri so'rovi davomida o'zbekistonliklar Islom Abdug'aniyevich Karimovning rahbarligi ostida shaharu qishloqlarimizda, poytaxtimizda ro'yobga chiqarilgan bunyodkorlik ishlarini alohida ta'kidladilar. Darhaqiqat, Islom Karimov o'zining butun hayotini to'singgi kunlarigacha O'zbekistonga xizmat qilishga bag'ishladi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning shu yil 25 yanvardagi «O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Abdug'aniyevich Karimovning xotirasini abadiylashtirish to'g'risida»gi qaroriga ko'ra, mamlakatimizda har yili 2 sentabr — O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti xotirasi kuni sifatida belgilandi. Bu qaror ona Vatanimiz mustaqilligi, elu yurtimiz



ravnaqi yoʻlidagi buyuk tarixiy xizmatlarini inobatga olgan holda, Birinchi Prezidentimiz, Oʻzbekiston Qahramoni Islom Karimovning yorqin xotirasini abadiylashtirish maqsadini nazarda tutadi. Binobarin, ijtimoiy soʻrov qatnashchilarining yakdillik bilan qayd etishicha, Birinchi Prezidentimiz avlodlar xotirasida Oʻzbekistonni faol rivojlanayotgan zamonaviy davlatga aylantirgan, salohiyatli va donishmand rahbar, oʻz mamlakatining, oʻz vatandoshlarining manfaatlarini butun qalbi, butun borligʻi bilan himoya qilgan inson hamda siyosatchi sifatida muhrlanib qoladi.

I. A. Karimov diplomatiya sohasida ham mohir siyosatchi edi. Bugungi kundagi Oʻzbekistonning muhim savdo hamkorlaridan biri hisoblangan Xitoy Xalq Respublikasi bilan diplomatik aloqalarning oʻrnatilishida ham muhim ahamiyat kasb etgan hamda ushbu hamkorlik sababli Oʻzbekistonning tashqi savdo aylanmasi juda oʻsdi [3].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda Oʻzbekiston Respublikasining prezidenti Islom Karimov Mehnat faoliyatini 1960-yilda Toshkent qishloq xoʻjaligi mashinasozligi zavodida master yordamchiligidan boshladi. Soʻng mazkur korxonada master, texnolog. 1961-yildan 1966-yilgacha V. P. Chkalov nomidagi Toshkent aviatsiya ishlab chiqarish birlashmasida muhandis, yetakchi muhandis-konstruktor boʻlib ishladi. 1966-yilda Oʻzbekiston Davlat plan komitetiga ishga oʻtib, bosh mutaxassislikdan respublika Davlat plan komiteti raisining birinchi oʻrinbosarigacha boʻlgan yoʻlni bosib oʻtdi. 1983-yildan Oʻzbekiston SSR Moliya vaziri, 1986-yildan Oʻzbekiston SSR Ministrlar Soveti raisining oʻrinbosari — respublika Davlat plan komitetining raisi. 1986—1989-yillarda Oʻzbekiston KP Qashqadaryo viloyat komitetining birinchi kotibi, 1989-yil iyunidan Oʻzbekiston KP MK birinchi kotibi. 1990-yil 24-martda Oʻzbekiston SSR Oliy Kengashining sessiyasida Islom Karimov Oʻzbekiston SSR Prezidenti etib saylandi. 1991-yil 31-avgustda Karimov tarixiy voqea — Oʻzbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini eʼlon qildi. 1991-yil 29-dekabrda muqobillik asosida oʻtkazilgan umumxalq saylovida Karimov Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti etib saylandi. 1995-yil 26-martda boʻlib oʻtgan umumxalq referendumini yakunlariga koʻra, Karimovning Prezidentlik vakolati 2000-yilga qadar uzaytirildi. 2000-yil 9-yanvarda u muqobillik asosida Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti etib qayta saylandi. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 89- va 93-moddalariga muvofiq, Karimov ayni vaqtda, Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Raisi (1990—1992), Oʻzbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Oliy Bosh qoʻmondonidir.



FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Lex Uz. URL: <https://lex.uz/acts/-100122>
2. Lex Uz. URL: <https://lex.uz/docs/-17260?ONDATE=02.07.1992>
3. Muminov Khusanboy Madaminjanovich, & Kodirjonov Omadjon Tavakkaljon Ugli. (2024). HISTORY OF DIPLOMATIC AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA (1991-2016). *International Journal Of History And Political Sciences*, 4(02), 12–19. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume04Issue02-03>
4. Shamsutdinov R., Mo‘minov X. O‘zbekiston tarixi. –Toshkent: Akademnashr 2019.